

Conjunctuurbericht

Centraal bureau voor de statistiek*

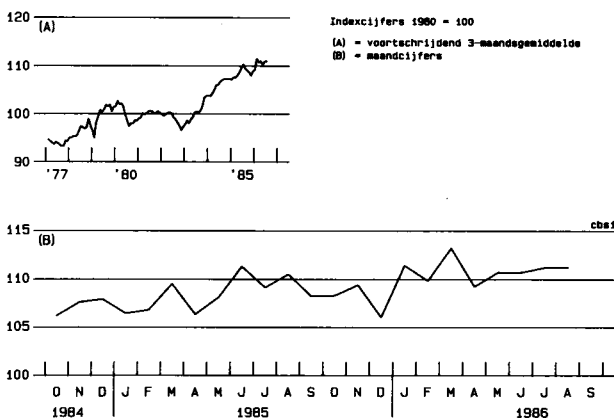
oktober 1986

Het voor seizoeninvloeden gecorrigeerde volume van de industriële productie bleef in augustus nagenoeg even groot als in juli. Ten opzichte van augustus 1985 nam de bedrijvigheid in de industrie met 1% toe; in de nijverheid (excl. bouwnijverheid) bedroeg de produktiegroei over deze periode 2%. Volgens de conjunctuurtest over september verwachtten de ondernemers in de industrie per saldo een toename zowel van hun buitenlands afzet als van hun personeelsbestand. Het volume van de invoer van goederen was in augustus 3% kleiner dan in dezelfde maand van vorig jaar. De uitvoer nam met 2% af. De binnenlandse consumptieve bestedingen van gezinnen, gecorrigeerd voor prijsveranderingen, namen in augustus met 1% toe ten opzichte van augustus 1985. Blijkens het consumentenconjunctuuronderzoek nam in september het vertrouwen van de consumenten in de economie verder af. Het prijsindexcijfer van het verbruik van grondstoffen en halffabrikaten door de industrie was in juli 25% lager dan in dezelfde maand van 1985. De daling van de industriële afzetprijzen bleef hierbij achter. Net als in juli en augustus lagen de consumentenprijzen van september onder die van de overeenkomstige maand van 1985. Volgens cijfers van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid nam het voor seizoeninvloeden gecorrigeerde aantal geregistreerde werklozen tussen eind augustus en eind september met 2 300 toe tot een totaal van 698 400. De daggeldmarktrente daalde in september verder tot een gemiddeld niveau van 5,3%. De lange termijnrente, gemeten aan het rendement op staatsobligaties, bleef in september op vrijwel hetzelfde niveau als in augustus.

Dit blijkt uit gegevens die medio oktober beschikbaar waren. In de Focus wordt nader ingegaan op de ontwikkeling van de productie in de industrie.

Het voor seizoeninvloeden gecorrigeerde volume van de industriële productie bleef in augustus nagenoeg even groot als in de voorafgaande maand. Ook in juli en juni wijzigde het produktievolume nauwelijks. Gemiddeld over de eerste acht maanden van dit jaar lag de productie in de industrie 2% hoger dan in de overeenkomstige periode van 1985.

Productie industrie (volume - seizoengecorrigeerd)

Ten opzichte van dezelfde maand van 1985 nam in augustus het volume van de gemiddelde dagproductie in de industrie toe met 1%. Een groei groter dan het gemiddelde deed zich voor in de hout- en bouwmaterialenindustrie, de rubber- en kunststofverwerkende industrie en de voedings- en genotmiddelenindustrie. Dalingen werden gemeten bij

de basismetalenindustrie, de elektrotechnische industrie, de papier- en grafische industrie en de textiel-, kleding- en lederindustrie.

Het volume van de gemiddelde dagproductie lag zowel in de delfstoffenwinning als bij de openbare nutsbedrijven in augustus hoger dan in de overeenkomstige maand van 1985. De productie in de nijverheid (excl. bouwnijverheid) als geheel nam met 2% toe.

Volgens de conjunctuurtest namen de orderontvangst in de industrie in september duidelijk toe ten opzichte van augustus. Met name de orderontvangst uit het binnenland stegen fors. De index van de orderpositie veranderde nauwelijks. Ook de beoordeling van de orderpositie en de voorraden eindproducten bleef vrijwel onveranderd. Uit de kwartaalvragen blijkt dat de ondernemers in de industrie per saldo een toename verwachtten van de buitenlandse afzet alsmede een lichte stijging van het personeelsbestand. De bezettingsgraad lag in de laatste maand van het afgelopen kwartaal nagenoeg ongewijzigd op 84%.

Het volume van zowel de invoer als de uitvoer van goederen was in augustus kleiner dan in de overeenkomstige maand van 1985. Een volumemutatie van de invoer van -3% ging gepaard met een daling van de waarde met 23% en van de prijzen met 21%. Vooral het importvolume van algemene goederen (voornamelijk brandstoffen) daalde. De hoeveelheid ingevoerde grondstoffen en halffabrikaten nam licht af, terwijl voor de consumptiegoederen en de investeringsgoederen een stijging werd geregistreerd.

De uitvoer van goederen nam in waarde met 20% af; doordat de prijzen met 19% daalden, bleef de volumedaling beperkt tot 2%. Het exportvolume van fabrikaten nam met 2% af, dat van delfstoffen met 10%. De uitvoer van onbewerkte agrarische producten steeg in geringe mate.

Bij maandcijfers moet worden bedacht dat deze van maand

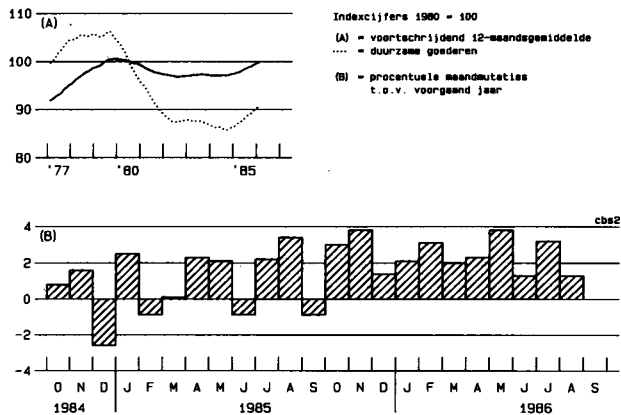
Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

* Samengesteld door de hoofdafdeling Nationale rekeningen van het CBS.

tot maand sterk kunnen fluctueren, onder andere door administratieve en registratieve oorzaken (bijv. verschillen in het aantal douanedagen). Gemiddeld over de eerste acht maanden van dit jaar nam het invoervolume meer toe dan het uitvoervolume, respectievelijk 2,5% en 2% ten opzichte van hetzelfde tijdvak van 1985. Bij de invoer ging dit samen met een waardedaling van 15% en een prijsdaling van 17%. Het importvolume van consumptiegoederen en van investeringsgoederen namen beide met 7% toe; de invoer van grondstoffen en halffabrikaten steeg met 2%. De invoer van algemene goederen daarentegen daalde met 7%. De 2%-stijging van het uitvoervolume ging gepaard met een waardedaling van 12% en een prijsdaling van 13%. Gemiddeld over de eerste acht maanden nam de export van fabrikaten met ruim 3% toe, die van onbewerkte agrarische producten steeg met 2%, terwijl het uitvoervolume van delfstoffen liefst 16% kleiner was dan in het overeenkomstige tijdvak van 1985.

De binnenlandse consumptieve bestedingen van gezinnen, gecorrigeerd voor prijsveranderingen, namen in augustus met 1% toe ten opzichte van augustus vorig jaar. Dit cijfer is beïnvloed door een verschuiving in het koopdagenpatroon: dit jaar telde augustus een koopdag minder dan vorig jaar. De bestedingen aan voedings- en genotmiddelen namen met 2% af, terwijl de uitgaven aan duurzame goederen als overige goederen en diensten in volume met 2% stegen. Binnen de groep duurzame goederen namen vooral de aankopen van kleding, schoeisel en nieuwe personenauto's toe; binnen de overige goederen en diensten stegen met name de bestedingen aan huisbrandolie en boeken. Bezien over de eerste acht maanden van dit jaar zijn vooral de uitgaven aan duurzame goederen toegenomen (4,5% ten opzichte van de overeenkomstige periode van 1985). Voor de voedings- en genotmiddelen en voor de overige goederen en diensten werden stijgingen van respectievelijk 1,5% en 2% gemeten. De volumetoename van de totale binnenlandse consumptie bedroeg over deze periode 2,5%.

Binnenlandse consumptie (volume)

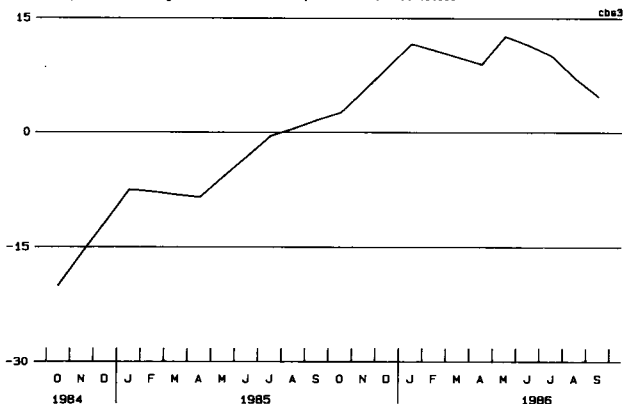

Volgens het *consumentenconjunctuuronderzoek* is het vertrouwen van de consumenten in de ontwikkeling van de Nederlandse economie in september verder gedaald. In mei jongstleden werden gemiddeld nog 13% meer positieve dan negatieve antwoorden gegeven op de vijf vragen waarop de indicator van het consumentenvertrouwen is gebaseerd; in september was dit saldo gedaald tot +5%. Met name de vragen die betrekking hebben op algemene economische toestand in Nederland werden in de afgelopen maanden steeds minder positief beantwoord: het gemiddelde saldo daalde van +30% in mei tot +11% in september.

Het *prijsindexcijfer* van het verbruik van grondstoffen en halffabrikaten door de industrie was in juli 24,7% lager dan in dezelfde maand van 1985. De daling van de afzetprijzen van de industrie was geringer (-13,7%). Vanaf juli 1985 is

Consumentenvertrouwen

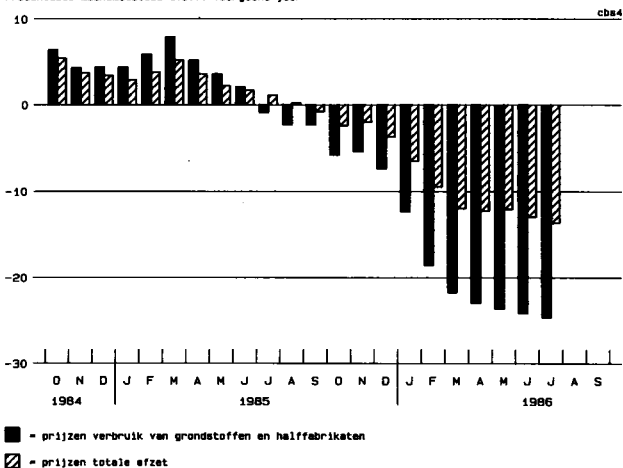
Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal

de ontwikkeling van de verbruiksprijzen voortdurend achtergebleven bij die van de afzetprijzen. Deze ontwikkeling indiceert dat in deze periode de groei van de toegevoegde waarde in de industrie in lopende prijzen de groei van de toegevoegde waarde in constante prijzen (volume) duidelijk overtroffen heeft.

Producentenprijzen industrie

Procentuele maandmutaties t.o.v. voorgaand jaar

■ = prijzen verbruik van grondstoffen en halffabrikaten
 ▨ = prijzen totale afzet

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden augustus en midden september met 0,4% gestegen. Ten opzichte van september 1985 daalden de consumptieprijzen met 0,6%. Deze daling werd met name veroorzaakt door afnemende prijzen in de groepen verkeer en vervoer (-2,5%), huur en bijkomende kosten, verlichting en verwarming (-2,2%) en voedingsmiddelen, dranken en tabak (-1,0%). De grootste prijsstijgingen werden gemeten bij de medische verzorging (2,0%) en kleding en schoeisel (1,5%).

Volgens cijfers van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid nam het aantal *geregistreerde werklozen*, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, tussen eind augustus en eind september met 2 300 toe tot een totaal van 698 400. Vergeleken met dezelfde maand van 1985 daalde het aantal werkloosheidsuitkeringen in augustus met 4%; de geregistreerde werkloosheid nam over deze periode met 7% af.

In september daalde de daggeldmarktrente verder tot een gemiddeld niveau van 5,3%. Het maandgemiddelde van de lange termijn-rente, gemeten aan het rendement op staatsobligaties, veranderde nagenoeg niet ten opzichte van augustus en bleef op 5,9%.

Tabel 1. Kerngegevens recente ontwikkelingen in Nederland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1979/83 gemidd.	1984	1985	1985			1986		1986							
				2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	2 ^e kw.	mrt.	apr.	mei	juni	juli	aug.	sept.	
1. VOLUME-GEGEVENS																
<i>Productie in de nijverheid</i>																
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	-1	4	3	2	0	4	-1	1	-2	6	-2	-1	3	2		
Delfstoffenwinning	-6	1	9	2	-7	18	-11	-2	-17	17	-24	-5	14			
Industrie	0	6	2	3	2	1	3	1	3	3	2	-1	2	1		
Voedings- en genotmiddelenindustrie	1	3	2	2	1	1	3		3	-1						
Textiel-, kleding- en lederindustrie	-4	1	3	2	3	5	2	-2	2	1	-2	-6				
Papier- en grafische industrie	-1	5	3	3	3	2	7	4	8	4	6	-1				
Chemische industrie	4	9	2	0	3	0	-2	-3	-5	0	-1	-7	-3	1		
Rubber- en kunststofverw. industrie	6	6	3	10	1	-2	5		6							
Hout- en bouwmaterialenindustrie	-4	1	1	2	4	6	7		0							
Basismetalenindustrie	-3	14	-3	-9	-2	-3	3	-4	6	-8	4	-7	-2			
Elektrotechnische industrie	2	8	5	11	5	-2	2	3	5	7	1	0	-4	-4		
Rest metaal- en overige industrie	-1	4	3	2	1	2	6		5							
Openbare nutsbedrijven	2	3	1	-1	-5	-1	0	6	2	14	-2	4				
Bouwnijverheid: begonnen woningen	3	-6	-10	-9	7	-5	24	18	66	-8	43	37	-18			
<i>Buitenlandse handel (goederen)</i>																
Invoer, totaal	-1	7	7	4	8	4	-1	6	-3	16	-2	6	5	-3		
Grondstoffen en halffabrikaten	-2	12	4	-1	6	3	-4	9	-7	16	-1	11	3	-1		
Consumptiegoederen	-1	2	4	1	4	4	5	10	3	16	0	13	9	7		
Investeringsgoederen	-3	14	13	23	6	3	4	6	2	16	8	-4	22	5		
Algemene goederen	3	-15	22	23	28	17	4	-10	4	8	-18	-15	-7	-25		
Uitvoer, totaal	2	6	5	5	8	2	-1	5	-6	10	-2	6	5	-2		
Onbewerkte agrarische producten	5	5	6	16	5	-5	0	5	-5	8	-6	15	0	2		
Delfstoffen	-8	-2	9	1	-10	32	-21	-13	-33	16	-46	-10	16	-10		
Fabrikaten	2	7	4	5	9	0	2	6	-3	10	2	6	4	-2		
Voedings- en genotmiddelen	5	6	3	2	4	-2	-4	4	-7	14	-4	2	1	-3		
Textiel en kleding	-2	11	8	5	12	6	5	6	-8	17	-4	4	8	-10		
Aardolieproducten	-1	1	3	4	9	7	6	18	21	6	31	21	18	21		
Chemische producten	3	9	3	2	9	-1	3	6	-5	11	-1	8	10	-10		
Metaalproducten	3	9	6	9	11	-1	3	1	-8	9	-3	0	-3	-4		
Overige fabrikaten	1	8	6	4	13	0	8	8	-6	10	4	11	7	0		
<i>Consumptieve bestedingen van gezinnen</i>																
Binnenlandse consumptie, totaal	-1	0	1	1	2	3	3	3	2	2	4	1	3	1		
Voedings- en genotmiddelen	0	-2	1	1	1	2	3	1	1	0	4	0	4	-2		
Duurzame consumptiegoederen	-4	-2	2	2	4	5	5	5	2	3	9	3	5	2		
Textiel, kleding, schoeisel e.d.		-4	2	0	2	5										
Huish. artikelen en woninginrichting		-1	0	0	3	3										
Transportmiddelen		0	8	9	14	10										
Rest duurzame consumptiegoederen		-1	2	3	3	2										
Overige goederen en diensten	0	1	1	1	1	2	2	2	3	3	2	1	3	2		
Huur, verwarming, verlichting en water		2	4	1	2	6										
Rest overige goederen en diensten		0	0	1	0	1										
<i>Investeringen in vaste activa</i>																
Bruto investeringen, totaal	-4	4	2	3	6	4	2									
Bedrijven	-4	4	3	3	6	6	4									
Nijverheid	-6	15	13	16	12	10	11									
Exploitatie van woningen	-3	2	-5	-2	-2	1	-8									
Overige bedrijven	-4	-2	5	-2	10	8	7									
Overheid	-3	6	-4	0	5	-5	-8									
2. PRIJZEN																
Productenprijzen landbouw, tot. afzet	1	3	-2	0	0	-3	-6	-8	-7	-7	-7	-9				
Productenprijzen industrie, tot. afzet		5,6	1,0	2,5	0,2	-2,6	-9,3	-12,2	-12,0	-12,3	-12,1	-13,0	-13,7			
Productenprijzen industrie, verbruik		7,0	0,3	3,6	-1,8	-6,2	-17,6	-23,6	-21,8	-23,0	-23,7	-24,2	-24,7			
Ruilvoet, unit value (goederen)	0	2	1	-1	2	3	5	5	6	4	7	5	4	2		
Invoerprijzen, unit value	8	6	1	5	0	-4	-13	-19	-17	-18	-20	-20	-21	-21		
Uitvoerprijzen, unit value	8	8	2	4	2	-2	-9	-15	-12	-14	-14	-16	-18	-19		
Prijzen gezinsconsumptie (werknemers)	5,6	3,3	2,3	2,5	2,3	1,7	1,2	0,4	0,7	0,6	0,5	0,2	-0,7	-0,5	-0,6	
Regelingslonen particulier bedrijf		0,3	1,1	1,0	1,3	1,4	1,1	0,9	1,3	1,2	1,0	1,0	0,9	1,0		
Regelingslonen overheid		-1,4	-1,0	-0,1	-1,9	-1,9	-0,4	-0,3	-0,4	-1,2	-1,2	1,6	1,6	1,6		
Dollarkoers, contante notering	9	12	4	14	-3	-15	-28	-27	-32	-27	-29	-27	-26	-28		
3. OVERIGE INDICATOREN																
Consumentenvertrouwen ¹ (in %)		-22	-4	-10	0	3	12	10		9	13	11	10	7	5	
ANP-CBS beursindex	10	27	29	32	35	30	29	33	25	31	30	37	32	35	32	
Uitgesproken faillissementen	22	-19	-13	-9	-16	-12	-31	-15	-27	-11	-27	-7	-17	-9	-1	
<i>Conjunctuurtest industrie</i>																
Bezettingsgraad (in %)		83	85	85	84	84	84	85								
Orderpositie (1984=100)		100	105	104	107	107	108	109	108	109	109	109	108	108	107	
Beoordeling orderontvangsten ¹ (in %)		-11	-9	-9	-10	-9	-10	-12	-10	-13	-13	-9	-12	-17	-15	
Beoordeling voorr. eindproducten ¹ (in %)		9	4	3	3	5	6	7	6	6	7	7	6	6	5	
<i>Arbeidsmarkt</i>																
Werkzame personen in de industrie	-3	-2	1	0	1	1	1									
Aantal werkloosheidszoekers	33	7	-2	-1	-3	-4	-5	-5	-5	-6	-5	-4	-4	-4		
Geregistreerde werklozen² (x 1000)	508	822	761	768	760	741	734	717	730	723	718	710	713	696	698	
<i>Geld en krediet</i>																
Spaartegoeden	8	3	5	5	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5		
Verstrekt consumptief krediet	-6	0	13	13	23	14	18	17	13	27	3	21	14	3		
Binnenlandse liquiditeitsmassa	8	7	8	8	7	9	7	6	5	5	6	7	7			
Geldhoeveelheid	6	4	7	6	8	7	8	6	6	6	9	9	9			
Secundaire liquiditeiten	10	11	10	12	6	12	8	3	4	3	2	4	4			
Daggeldmarktrente (in %)	8,7	5,8	6,3	6,9	6,1	5,8	5,8	6,1	5,7	5,5	6,6	6,2	6,1	5,6	5,3	
Rendement op staatsobligaties (in %)	9,7	8,0	7,3	7,4	7,0	7,0	6,7	6,3	6,5	6,2	6,4	6,4	6,2	5,9	5,9	

¹ Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

² Seizoengecorrigeerde cijfers (bron: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid).

Tabel 2. Recente ontwikkelingen in het buitenland

	1984	1985	1985			1986			1986					
			2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	2 ^e kw.	mrt.	apr.	mei	juni	juli	aug.	sept.
Productie nijverheid¹ (volume)	% mutatie t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor													
Bondsrepubliek Duitsland	3	6	9	6	4	2	5	-1	8	1	5	1	1	
België	2	2	2	2	4	5	4	5	4	4	3			
Frankrijk	3	1	1	0	2	0	2	-1	5	-2	2	3	2	
Verenigd Koninkrijk	1	5	7	5	5	2	0	0	4	-1	-2	3	3	
Italië	3	1	2	0	1	3	3	4	4	1	3	4	1	
Verenigde Staten	12	2	2	1	2	1	1	0	1	1	0	0		
Japan	11	4	6	5	1	1	-1	2	0	-2	0	-2		
Buitenland (gewogen) ²	3	4	5	4	4	2	3	1	5	1	3			
Nederland	4	3	2	0	4	-1	1	-2	6	-2	-1	3	2	
Prijzen consumptie														
Bondsrepubliek Duitsland	2,4	2,2	2,5	2,2	1,8	0,7	-0,2	0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,5	-0,4	-0,4
België	6,4	4,9	5,3	4,7	4,1	2,5	1,3	1,5	1,5	1,1	1,2	0,6	0,7	0,9
Frankrijk	7,7	5,8	6,5	5,7	4,8	3,5	2,4	3,0	2,6	2,3	2,3	2,0	2,0	2,3
Verenigd Koninkrijk	5,0	6,1	7,0	6,4	5,5	5,0	2,8	4,3	3,0	2,8	2,5	2,4	2,4	3,0
Italië	10,8	9,2	9,4	9,1	8,9	7,5	6,1	7,0	6,4	6,1	5,7	5,8	5,7	5,5
Verenigde Staten	4,2	3,6	3,7	3,4	3,5	3,1	1,6	2,2	1,6	1,5	1,8	1,6	1,5	
Japan	2,3	2,2	2,2	2,6	1,7	1,5	0,9	1,3	1,0	1,0	0,5	0,1	0,1	0,4
Nederland	3,3	2,3	2,5	2,3	1,7	1,2	0,4	0,7	0,6	0,5	0,2	-0,7	-0,5	-0,6

Bron voor gegevens buitenland: Eurostat.

¹ Excl. bouwnijverheid. ² Het gemiddelde van de 6 belangrijkste exportlanden, gewogen met hun aandeel in de Nederlandse export in 1984.

Focus: Afnemende produktiegroei in de industrie

Het voortschrijdend twaalfmaandsgemiddelde van het hoeveelheidsindexcijfer van de industriële productie is tussen het basisjaar 1980 en het meest recente tijdvak van twaalf maanden (september 1985–augustus 1986) opgelopen van 100 tot 109. In deze periode was de groei van de productie in de industrie, gemeten aan de jaarmutatie van het twaalfmaandsgemiddelde, het grootst in september 1984 (ruim 6%) en is sindsdien gestaag gedaald tot minder dan 2% in augustus.

In onderstaande grafiek is het productieverloop weergegeven van de industrie als geheel en van de vier naar de toegevoegde waarde gemeten grootste industriële bedrijfsklassen zoals onderscheiden in tabel 1 (ongerekend de rest metaal- en overige industrie). In de bovenste helft van de grafiek illustreert het voortschrijdend gemiddelde het verloop van het produktieniveau vanaf 1980. In afwijking van de overige Conjunctuurbericht-grafieken is hier het voortschrijdend gemiddelde telkens getekend op de laatste maand waarop dit gemiddelde betrekking heeft. Als indicator van de groei van de productie is in de onderste helft van de grafiek de procentuele jaarmutatie van het voortschrijdend twaalfmaandsgemiddelde weergegeven.

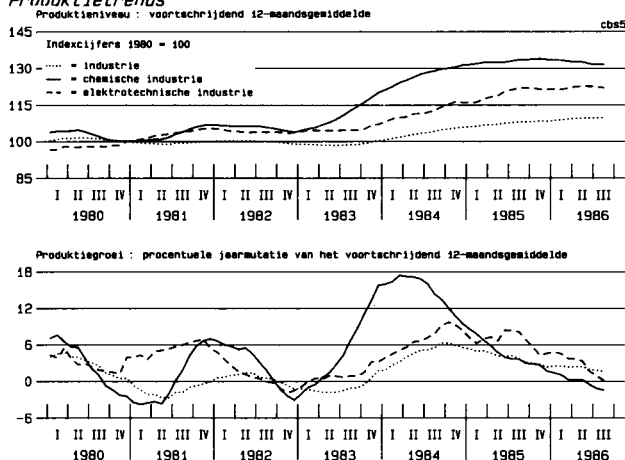
Binnen de industrie vertoont het productieverloop van de onderscheiden bedrijfsklassen een varieerend beeld, waar-

bij het aantal bedrijfsklassen met een afnemende groei in de meerderheid is. Opvallend is de scherpe daling van de groei die zich al geruime tijd aftekent bij de drie bedrijfstakken waar het produktieniveau relatief het meest is gestegen. Het gaat hierbij om de rubber- en kunststofverwerkende, de elektrotechnische en de chemische industrie. In de chemische industrie was het produktievolumen in het tijdvak september 1985–augustus 1986 zelfs kleiner dan in de twaalf maanden daarvoor.

Ook in de bedrijfsklassen waar het indexcijfer van de productie zich verhoudingsgewijs niet ver van dat van de industrie als geheel bevindt, overweegt de dalende tendens van de groeicijfers. Slechts de papier- en grafische industrie kent sinds medio 1984 een vrij constante produktiegroei van zo'n 4%. In de voedings- en genotmiddelenindustrie, de rest metaal- en overige industrie en vooral de basismetalenindustrie neemt de groei af.

Alleen in die bedrijfsklassen waar de productie-ontwikkeling sinds 1980 duidelijk achter is gebleven bij het industriële gemiddelde, neemt de groei de laatste maanden toe. Zo zijn in de hout- en bouwmaterialenindustrie de produktiedalingen die zich vorig jaar nog voordeden, inmiddels omgezet in een stijging van 5%. Een zelfde ontwikkeling is in de textiel-, kleding- en lederindustrie waar te nemen, zij het dat de groei hier minder aantrekt.

Produktietrends

Produktietrends

